

Nicolae Vlăsa, *Neoliticul Transilvaniei — studii, articole, note* (264 p., 100 fotografii, 45 planșe, 17 planșe color, 7 schițe, 3 hărți, 4 tabele), apărut în *Bibliotheca Musei Napocensis*, III, Cluj-Napoca, 1976.

Lucrarea cuprinde un număr de 17 studii, din care 3 sînt rapoarte de săpături, 6 articole de sinteză, 6 studii despre materiale din săpături, note, referiri. Ceea ce caracterizează, în general, lucrarea lui Vlăsa este profunzimea analizei din fiecare studiu în parte, urmărind și reușind să „stoarcă” la maximum posibilitățile pe care le oferă materialul și informația arheologică.

Din lipsa unor lucrări monografice mai noi asupra neoliticului Transilvaniei (de la lucrarea lui M. Roska, *A Torma Zsófia-gyűjtemény — Die Sammlung Zsófia von Torma*, Cluj, 1941) — lucrarea lui Vlăsa este prima carte care adună cele mai recente și autorizate păreri privind neoliticul Transilvaniei, aducînd informația arheologică și tratarea problemelor la cerințele actuale, la nivel european.

De o importanță deosebită pentru geneza neoliticului în regiunea carpato-dunăreană este articolul *Cea mai veche fază a complexului cultural Starčevo-Criș în România* (65 p., 56 fig., p. 198—264). Studiul, alături de alte articole (*Cultura Criș în Transilvania*, în *ActaMN*, III, 1966, p. 9 sqq.; *Sondajul de salvare de la „Gura Baciului”*..., p. 72 sqq.; *Descoperiri arheologice în orașul Cluj-Napoca*, p. 88 sqq.; *Săpăturile de salvare de la Iernut*, p. 107 sqq.; *Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei*, p. 113—119), continuă lucrarea monografică asupra culturii Starčevo-Criș și adîncește problemele de bază ale acestei civilizații — geneza și evoluția ei — dar, mai ales, fixează locul descoperirilor de la „Gura Baciului” în context sud-est european, relațiile genetice și culturale cu grupul Protosesklo — Vrănik — Karanovo și Lepenski Vir. Lucrarea s-a bucurat de un larg ecou în rîndul specialiștilor (circulînd și în varianta germană apărută în *PZ*, 47, 2, 1972), stațiunea de la „Gura Baciului” fiind punct de referință în lucrări sau articole privind geneza și evoluția neoliticului timpuriu (Milojčić 1973, Srejić 1973, Dimitrijević 1974, Nica 1976, Lazarovici 1977).

Credem necesară publicarea materialelor din niv. II și III de la „Gura Baciului”, deoarece aceasta ar lămuri unor cercetători sensul și trăsăturile evoluției culturii Starčevo-Criș, așa cum o văd Vlăsa și Nica, caracterizate prin descoperirile de la „Gura Baciului” și Cîrcea. Nivelul I de la „Gura Baciului” este urmat de un strat, clar diferențiat stratigrafic de N. Vlăsa, în care calitatea picturii cu alb decade, dispar motivele cu buline, se menține pictura cu alb, se dezvoltă motivele stil *impresso* (ciupituri cu unghia, apăsări cu unghia, apăsări cu instrument), ceramica monocromă se menține și este chiar dominantă în raport cu alte specii, lipsește barbotina. Aceste trăsături se întîlnesc în acel orizont numit de Dimitrijević „Monocrom” (vezi critica noastră, în *Pittioni Festschrift* și în *Gornea—Preistorie*) și pe care Dimitrijević, necunoscînd stratigrafia lui Vlăsa, îl încadrează, în mod eronat, anterior orizontului „Gura Baciului” I, aceeași eroare existînd și la Srejić (1973).

Neoliticul mijlociu este cunoscut în Transilvania prin descoperiri aparținând culturii Vinča, complexului Lumea Nouă, faciesului Tărtăria—Tăuș, culturii ceramicii liniare cu note muzicale. Despre aceste probleme tratează articolele: *Cultura ceramicii liniare...*, p. 9—15; *Probleme ale neoliticului mijlociu...*, p. 28 și urm.; *Douăsprezece figurine cu cap mobil...*, p. 100 și urm.; *Unele probleme...*, p. 119 și urm.; *Materiale neolitice de la Tikos...*, p. 44 și urm. Toate aceste studii au la bază o cunoaștere foarte bună a descoperirilor neolitice mijlocii din muzeele transilvănene, precum și a unei vaste bibliografii ilustrată în trimerile folosite.

Deosebit de importante, pe plan european, sînt contribuțiile lui N. Vlassa la cronologia absolută și relativă a neoliticului mijlociu din sud-estul Europei, prin studii și publicare de materiale (*Problema cronologiei neoliticului...*, p. 28 și urm.; continuate într-o serie de studii și comunicări: *Einige Bemerkungen...*, *Študijsne Zvesti*, 1969, p. 513—540; *Neue Beiträge...*, *PZ*, 49, 2, 1974, p. 181—192; *Piese turdășene...*, *Apulum*, XV, 1977, p. 603—612; *Contribuții la problema racordării cronologiei relative...*, p. 161; *Contribuții la problemele neoliticului Transilvaniei*, teză de doctorat, Cluj, 1977). Aceste lucrări și studii s-au bucurat de un larg răspuns, opiniile sale fiind puncte de referință privind cronologia relativă și absolută a neoliticului din sud-estul Europei. De fapt, studiile lui Vlassa sînt continuarea lucrărilor lui Milojević, Perkins, Schaeffer și alții.

Neoliticul tîrziu, eneoliticul și perioada de trecere la epoca bronzului sînt tratate într-o serie de studii, parte cuprinse în această lucrare (*O contribuție la problema legăturii culturii Tisa...*, p. 20 și urm.; *Materiale neolitice de la Tikos...*, p. 44; *Contribuții la cunoașterea culturii Gheja—Bodrogresztúr...*, p. 56 și urm.; *Asupra unor probleme ale neoliticului final...*, p. 90 și urm.; *Unele probleme ale neoliticului Transilvaniei...*, p. 127 și urm. și altele). Toate acestea fixează trăsăturile generale ale perioadei, aducînd contribuții personale, lucrările sale fiind puncte de referință pentru lucrări de sinteză.

Unele studii sînt însoțite de repertorii deosebit de importante pentru reactualizarea informațiilor vechi și valorificarea materialului inedit. Alte lucrări prezintă cataloage de materiale, deosebit de importante pentru detaliile pe care le conțin, probe și analize de laborator. Întreaga lucrare este bogat ilustrată prin desene, planșe alb/negru și color, schițe sau hărți.

Toate acestea, vasta bibliografie folosită de N. Vlassa în toate studiile sale, face din volum o lucrare de referință pentru neoliticul Transilvaniei.

Această lucrare nu înfățișează întreaga problemă, ci, așa cum a mărturisit-o autorul în prefață, natura preocupărilor. În unele lucrări autorul a intervenit în textul inițial, aducînd precizări sau îmbogățind informația, dar respectînd orientarea textului original.

Neoliticul Transilvaniei este o lucrare care interesează deopotrivă pe specialist și pe istoricul care dorește să cunoască problemele fundamentale ale unei epoci. Contribuțiile pe care le aduce lucrarea sînt deosebit de importante la cunoașterea unei epoci puțin cercetate prin săpături sistematice. Aceasta ține locul, deocamdată, unei monografii.

GH. LAZAROVICI